

احوال شخصی ابوعلی سینا

سیره شیخ رئیس / مذهب ابن سینا / معاصران ابن سینا

دکتر فاطمه محسنی مقدم

عضو هیئت علمی دانشکده پرستاری مامایی رفسنجان

چکیده:

ابن سینا (۴۲۸-۳۷۰ هـ. ق) فیلسوف، پزشک، ریاضیدان و ستاره شناس ایرانی است. نامش ابوعلی حسین و نام پدرش عبدا... بود و یکی از نیاکانش سینا نام داشت به همین سبب به ابن سینا یا ابوعلی سینا شهرت یافته است. ابوعلی حسین در روستای خرمین نزدیک بخارا به دنیا آمد پدرش اهل بلخ بود و در دوره فرمانروایی نوح بن منصور پادشاه سامانی کارگزار روستای خرمین شد. مادرش ستاره از مردم افشنه روستای نزدیک خرمین بود پس از چند سال خانواده عبدا... به بخارا بود^۱.

ابوعلی در ابتدا زبان عربی، قران و ادبیات را در بخارا آموخت و سپس علمی مانند ریاضی، علوم طبیعی، پزشکی و... را فراگرفت و چون پزشکی حاذق شد و توانست نوح بن منصور را درمان کند به کتابخانه سلطنتی راه پیدا کرد. منطق و مقدمات ریاضی را در خانه نزد ابوعبدا... ناتلی آموخت. اما در علوم طبیعی و پزشکی استادی نداشت و از راه خودآموزی این دانش را فراگرفت^۲.

ابوعلی در اندیشه های فلسفی صاحب اندیشه ای نو بود. آثار او در این زمینه در کتابهای شفا، نجات، دانشنامه علایی و اشارات نوشته شده که در این میان کتاب شفا از همه مهمتر است. این کتاب به زبان لاتین ترجمه شده است که نمایانگر تأثیر اندیشه های او بر فیلسوفان اروپایی است. کتاب دیگر وی حکمت المشرقیه که تنها بخش منطق آن در دست است و بخش اصلی آن که شامل فلسفه است از میان رفته است. ابوعلی اکتشافها و روشهای نو در دانش پزشکی داشته و در کتاب قانون و دیگر رساله های پزشکی او باقی است. کتاب قانون جوهر همه دانش پزشکی تا زمان ابن سینا است^۳.

ابن سینا در علوم طبیعی، فیزیک، شیمی، ستاره شناسی، ریاضیات و موسیقی استاد بود، او علوم طبیعی و ریاضی را جزئی از فلسفه دانست بر اساس اندیشه های فلسفی خود حرکت، نیرو، خلأ، نور و حرارت را توضیح داد.^۴ ابن سینا علاوه بر علوم زمان خود بر ادبیات نیز تسلط داشته و علاوه بر

^۱- شناسایی منابع و مأخذ تاریخ ایران (جلد اول) دکتر عزیزا... بیات ص ۷۸ چاپ اول ۱۳۶۳. چاپخانه سپهر تهران

^۲- فرهنگنامه کودکان و نوجوانان جلد دوم صفحه ۲۱. شورای کتاب کودک. چاپ دوم ۱۳۷۶. شرکت تهیه و نشر فرهنگنامه کودکان

^۳- فرهنگنامه کودکان و نوجوانان، صفحه ۲۳ شورای کتاب کودک چاپ دوم ۱۳۷۶. شرکت تهیه و نشر فرهنگنامه کودکان و نوجوانان. (شرکت چاپ

بهمن)

۴- فرهنگنامه کودکان و نوجوانان ص ۲۳

اینکه استادی بزرگ در فن نویسندگی است شاعری تواناست و طبع شعر وی نیز مایه گرفته از تفکرات عرفانی و فلسفی او بوده است. ابن سینا شعر نیز می سرود، او به جز فصیده هایش که دارای مایه های فلسفی و عرفانی هستند، دو منظومه درباره منطق و پزشکی سروده است، منظومه پزشکی او بسیار شهرت دارد.^۱ در اعتقادات مذهبی و اندیشه های فلسفی فارابی در ابن سینا تأثیر زیادی داشته است، در ضمن فلسفه ارسطو نیز در دیدگاه های وی تأثیر بسزایی داشته است.... ابن سینا به الهیات اسلامی توجه داشت و کوشش کرد تا اندیشه های اسلامی را در فلسفه خود وارد کند. آثار ابن سینا را بیش از ۱۳۰ کتاب و رساله دانسته اند مهمترین آنها قانون ۲- قولنج ۳- رساله نبضیه یا رساله رگ شناسی ۴- حی بن یقظان، ۵- شفا ۶- نجات ۷- دانشنامه علایی ۸- اشارت ۹- حکمه المشرقیه ۱۰- رساله تدبیر المنازل ۱۱- دو منظومه درباره منطق و پزشکی از معاصران ابن سینا ابو ریحان بیرونی خوارزمی، ابوسهل مسیحی، او منصور شعالبی، ابن مسکویه، بهمنیار و ابوعبدا... معصومی و ابو عبید جوزجانی بوده اند. سرانجام ابن سینا بخارا را ترک کرد و به گرگانج رفت و از آنجا به حکم ضرورت به خراسان و سپس به گرگان و ری و همدان و اصفهان شد و آثار ذیقیمت خویش را در این سفرها تحریر کرد. شیخ در همدان به وزارت شمس الدوله رسید و سالهای آخر عمر را در اصفهان گذراند و در سفری که همراه امیر مذبور به همدان می شد در راه مریض شد و در ۵۸ سالگی در همدان درگذشت.^۲

۱- فرهنگنامه کودکان و نوجوانان ص ۲۳

۲- فرهنگ فارسی، جلد پنجم، دکتر محمد معین ص ۸۵

مقدمه :

شناختن بزرگان جامعه و معرفی آنان به نسل جوان نقش بزرگی در جلوگیری از تهاجم فرهنگی بازی می کند و جامعه ما را از بیماری از خودبیگانگی والینه شدن در فرهنگ بیگانه و نهایتاً از خودباختگی فرهنگی نجات خواهد داد و بر این استدلال که در مشرق زمین (احساس) عمل می کند نه عقل و شرفیها بیشتر در تخیلات عرفانی غرقند و نمی توانند در علوم پیشرفتی داشته باشند خط بطلان می کشد بنابراین چه نیکوست که افتخارات جامعه را چه در گذشته و چه در حال بشناسیم و به نسل جوان بشناسانیم ، از جمله این افتخارات ابن سیناست ، او دانشمندی است که در علوم مختلف زمان خویش سرآمد روزگار بود زمانی که در مغرب زمین علمی رشد پیدا نکرده بود. او بهترین کتابها را در زمینه های مختلف علمی (اعم از پزشکی - ریاضی - فلسفه - تدبیر منزل و ...) به رشته تحریر درآورد ، او اولین شخصی است که به آموزش و پرورش کودکان توجه داشت و ... کتاب قانون وی از جمله کتابهایی است که حدوداً ۶ قرن کتاب درسی پزشکی در دانشگاه های اروپا بوده است و یکی از اولین کتابهایی است که بعد از اختراع چاپ و معدود کتابهایی مانند کتاب مقدس گوتنبرگ در اروپا به چاپ رسیده است اروپائیان او را بیشتر با نام اوی سینا یا اوی کینا Avicenna می شناسند و قرنهای تحقیقات او را در زمینه های مختلف علمی (پزشکی ، ریاضی ، فلسفه ، منطق و ...) در دانشگاههای خود تدریس می کردند . در آن عصر در بخارا و در آسیای میانه یک طبیب بزرگ زندگی می کرد که در سراسر آسیا و اروپا مشهور بود او ابن سینا نام داشت که در اروپا به نام اوی سینا نامیده می شود و خلاصه او از نوادر افرادی است که قرنهای انسانها را یاری نموده و به انسانیت خدمت کرده است امیدواریم که نظیر چنین شخصیتهای درخشانی که نامش زینت بخش تاریخ است باز هم در وطن محبوب ما پا به عرصه وجود گذارند و جهان را از وجود خود بهره مند سازند.

۱- سیره ابن سینا :

((ابوعلی حسین بن عبدالله بن حسن بن علی معروف به ابن سینا از اهل افشنه یا خرمتین (۳۷۰-۴۲۸ هـ ق) پدر او از مردم بلخ و مادر وی ستاره از اهل افشنه نزدیک بخارا بود)).^۱

ابن سینا (۴۲۸-۳۷۰ هـ ق) فیلسوف ، پزشک ، ریاضیدان و ستاره شناس ایرانی است نامش ابوعلی حسین و نام پدرش عبدالله بود و یکی از نیاکانش سینا نام داشت به همین سبب به ابن سینا یا ابوعلی سینا شهرت یافته است ابوعلی حسین در روستای خرمتین نزدیک بخارا به دنیا آمد پدرش اهل بلخ بود در دوره فرمانروایی نوح بن منصور پادشاه سامانی ، کارگزار روستای خرمتین شد، مادرش ستاره از مردم افشنه روستای نزدیک خرمتین بود پس از چند سال خانواده عبدالله به بخارا رفت .^۲

آنچه از مطالعه زندگی ابن سینا بدست می آید ما را به این نتیجه می رساند که ابن سینا دوران آغازین کودکی را در روستای خرمتین می گذراند سپس به بخارا می رود ، در آن زمان سامانیان بر بخارا مسلط بودند و در سایه آرامشی که در دوران حکومت آنان در آن منطقه وجود داشت ابوعلی توانست در ابتدا زبان عربی ، قران و ادبیات را بیاموزد و سپس علوم ریاضی - علوم طبیعی ، پزشکی و ... را فرا گیرد و چون پزشکی حاذق شد و توانست نوح بن منصور را درمان کند به کتابخانه سلطنتی راه پیدا کند .

^۱ - فرهنگ فارسی جلد پنجم ص ۸۵ دکتر محمد مهین چاپ سوم ۲۵۳۶ چاپخانه سپهر تهران

^۲ - فرهنگنامه کودکان و نوجوانان جلد دوم ص ۲۱ شورای کتاب کودک چاپ دوم ۱۳۷۶ شرکت تهیه و نشر فرهنگنامه کودکان

ابوعلی در بخارا به آموختن زبان عربی، قران و ادبیات پرداخت، منطق و مقدمات ریاضی را در خانه، نزد ابوعبداله ناتلی آموخت، اما در علوم طبیعی و پزشکی استادی نداشت و از راه خودآموزی این دانش ها را فرا گرفت هفده ساله بود که برای درمان بیماری نوح بن منصور دعوت شد و او را درمان کرد، به پاداش این خدمت اجازه یافت تا در کتابخانه سلطنتی به مطالعه بپردازد.^۱

در دوران سلطنت نوح بن منصور (۳۸۷-۳۹۶ هـ ق) کتابخانه نفیسی در بخارا وجود داشته که از کتابهای این کتابخانه مدتها ابوعلی استفاده کرد زیرا توانسته بود امیر نوح بن منصور را که اطبای دربار از معالجه آن عاجز شده بودند درمان کند و به پاداش این خدمت اجازه یافت که از کتابخانه سلطنتی استفاده نماید.^۲

ابن سینا از مطالعه کتابهای این کتابخانه مهم به آگاهی های تازه ای در زمینه فلسفه و پزشکی دست یافت ابوعلی در اندیشه های فلسفی صاحب اندیشه ای نو بود آثار او در این زمینه در کتابهای شفا، نجات، دانشنامه علایی و اشارات نوشته شده که در این میان کتاب شفا از همه مهمتر است و شهرت بیشتری یافته است البته این کتاب دارای ۴ بخش منطق، طبیعیات و الهیات است ترجمه شفا به زبان لاتین نمایانگر تأثیر اندیشه های او در فیلسوفان اروپایی است در ضمن ابن سینا دارای کتابی به نام حکمه المشرقیه است که تنها مقدمه و بخش منطق آن در دست است و بخش اصلی که شامل فلسفه است از میان رفته است، ابن سینا به دلیل شرایط ناآرام سیاسی در ایران زندگی سختی را می گذراند با اینهمه تا پایان زندگی به تحقیقات می پردازد و اندیشه های جدید می آفریند.

زندگی ناآرام، کارهای سیاسی و توجه اساسی به فلسفه سبب شد که ابن سینا کمتر به کار عملی در پزشکی بپردازد با اینهمه در کتاب قانون هنگام بحث درباره یک بیماری و یا به کاربردن دارو، از تجربه شخصی خود نمونه های فراوان آورده است او اکتشافها و روشهای نو در دانش پزشکی داشته است که در این کتاب و دیگر رساله های پزشکی او باقی است ابن سینا برای برخی از بیماریهای جسمانی علت های روانی یافت و با روشی نو به درمان آنها پرداخت کتاب قانون جوهر همه دانش پزشکی تا زمان ابن سیناست در این کتاب درباره تشریح بدن انسان، جراحی، داروهای لازم برای بند آوردن خون و درمان جراحتهای پس از عمل جراحی و نیز درباره طبقه بندی دارو و شیوه استفاده از آنها به تفصیل سخن به میان آمده است.^۳

چون در زمان ابن سینا دایره علوم محدود بود و علم در ابعاد گسترده و به عبارت دیگر تخصصی رشد نکرده بود و معمولاً دانشمندان زمان از همه علوم زمان خویش آگاهی داشتند ابن سینا از این قاعده مستثنی نبود و در علوم مختلف زمان خویش استاد بود. ابن سینا در علوم طبیعی، فیزیک، شیمی، ستاره شناسی، ریاضیات و موسیقی استاد بود، او علوم طبیعی و ریاضی را جزئی از فلسفه دانست بر اساس اندیشه های فلسفی خود حرکت، نیرو، خلأ، نور و حرارت را توضیح داد.^۴ ابن سینا علاوه بر علوم زمان خود بر ادبیات نیز تسلط داشته و علاوه بر اینکه استادی بزرگ در فن نویسندگی است شاعری تواناست و طبع شعر وی نیز مایه گرفته از تفکرات عرفانی و فلسفی او بوده است. ابن سینا شعر نیز می سرود، او به جز فصدیه هایش که دارای مایه های فلسفی و عرفانی هستند، دو منظومه درباره منطق و پزشکی سروده است، منظومه پزشکی او بسیار شهرت دارد.^۵

۱- فرهنگنامه کودکان و نوجوانان جلد دوم ص ۲۱ شورای کتاب کودک چاپ دوم ۱۳۷۶ شرکت تهیه و نشر فرهنگنامه کودکان

۲- شناسایی منابع و مآخذ تاریخ ایران (جلد اول /) دکتر عزیزاله بیات ص ۷۸ چاپ اول ۱۳۶۳ چاپخانه سپهر تهران

۳- فرهنگنامه کودکان و نوجوانان ص ۲۳ شورای کتاب کودک چاپ دوم ۱۳۷۶ شرکت تهیه و نشر فرهنگنامه کودکان و نوجوانان (شرکت چاپ بهمن)

۴- فرهنگنامه کودکان و نوجوانان ص ۲۳

۵- فرهنگنامه کودکان و نوجوانان ص ۲۳

با وجودیکه ابن سینا بسیاری از کتابهای خویش را به زبان عربی (زبان علمی زمان خویش) نوشته اما ظاهراً سعی نموده با وضع کلماتی زبان فارسی را تقویت نماید و برای پاره‌ای از اصطلاحات علمی و فلسفی معادل فارسی بیابد. دانشنامه علایی نخستین کتاب فلسفی به زبان فارسی و دارای پنج بخش است در این کتابی برای بعضی اصطلاحهای علمی و فلسفی که در آن زمان به زبان عربی بود برابره‌ای فارسی آورده است مانند چندی به جای کمیت، چه چیزی به جای ماهیت، گویا به جای ناطق، پهلو به جای ضلع، سه سو به جای مثلث.^۱

مذهب ابن سینا

پدر و برادر ابن سینا شیعه اسماعیلی بودند اما ابن سینا که از دوران کودکی شاهد بحث‌هایی در این زمینه (اعتقادات اسماعیلی) بوده قانع نمی‌شود. ابو عبید جوزجانی یکی از شاگردان و نزدیکان او، از زبان او می‌نویسد پدرم به دعوت یکی از داعیان اسماعیلی به آن مذهب گروید، برادرم نیز این مذهب را پذیرفته بود، من بیشتر وقتها به بحثهایی که میان آنها در می‌گرفت گوش می‌دادم، آنچه آنها می‌گفتند درک می‌کردم ولی دل من بر آن قرار نمی‌گرفت، هرچند که مرا نیز به آن کیش می‌خواندند.^۲ در اعتقادات مذهبی و اندیشه‌های فلسفی فارابی در ابن سینا تأثیر زیادی داشته است، در ضمن فلسفه ارسطو نیز در دیدگاه‌های وی تأثیر بسزایی داشته است اما وی در فلسفه الهی اعتقادات نویی داشته و خودش ابداع کننده اندیشه‌های جدیدی بوده است آثار فارابی فکر ابن سینا را به خود جلب کرد و مشوق او در مطالعه آثار فلسفی گردید.^۳

ارسطو و فلاطین و فارابی فیلسوف بزرگ ایرانی در شکل دادن به فلسفه ابن سینا تأثیر بسیار داشته‌اند ... او در فلسفه دیدگاهی نو داشت که تا اندازه‌ای با فلسفه ارسطو متفاوت است، ابن سینا فیلسوفی بود دارای استقلال فکر ... ابن سینا به الهیات اسلامی توجه داشت و کوشش کرد تا اندیشه‌های اسلامی را در فلسفه خود وارد کند.^۴

زندگی سیاسی و علمی ابن سینا

ابن سینا در ۲۲ سالگی پس از مرگ پدر به علت ضعف سلسله سامانی و آشفتگی بخارا به خوارزم رفت که مرکز دانشمندان و پژوهشگران بود و امیران آن خاندان که از مأمونیان بودند به آن توجه کرده احترام گذاشتند در آنجا چندی به تحقیق پرداخت اما پس از آنکه خوارزم به تصرف محمود غزنوی درآمد عده‌ای از دانشمندان آنجا به نزد محمد رفتند اما ابن سینا که با سیاست مذهبی و خشونت او مخالف بود دعوت او را نپذیرفت و از بیم جان گریخت و پس از توقف در چند شهر به جرجان رفت، در این شهر کتاب قانون را نوشت و یک سال بعد از آنجا به ری و قزوین و سپس نزد شمس الدوله دیلمی فرمانروای همدان رفت بیماری قولنج او را درمان کرده و وزارت او را پذیرفت. ابن سینا در این دوره که سرگرم کارهای سیاسی و اداری بود به نوشتن کتاب شفا پرداخت اما پس از مرگ شمس الدوله جانشین او، وی را چهار ماه زندانی کرد ابن سینا در زندان رساله عرفانی خود را به نام حی بن یقظان و کتابی در پزشکی به نام قولنج و چند رساله دیگر نوشت و پس از رهایی از زندان مدتی را گوشه‌گیر شد و نیمه پنهان در خانه دوستانش زندگی کرد و سرانجام پنهانی با همراهی ابو عبید جوزجانی و برادر خود به اصفهان رفته مورد استقبال علاء الدوله کاکویه فرمانروای اصفهان قرار گرفت او ۱۴ سال در این شهر با آرامش زندگی کرد

^۱ - فرهنگنامه کودکان و نوجوانان ص ۲۴

^۲ - فرهنگنامه کودکان و نوجوانان ص ۲۲

^۳ - فرهنگ فارسی معین جلد پنجم ص ۸۵

^۴ - فرهنگنامه کودکان و نوجوانان ص ۲۲

و کتابهای نیمه تمام خود را تمام نمود ولی در حمله مسعود غزنوی به اصفهان خانه ابن سینا تاراج شد و بعضی از نوشته های او از میان رفت ولی او تا پایان عمر در دستگاه علاء الدوله باقی ماند و سرانجام در سفری که با علاء الدوله به همدان رفت در راه بیمار شد و در پنجاه و هشت سالگی درگذشت.^۱

وی در عنفوان شباب نوح بن منصور پادشاه سامانی را معالجه کرد و از کتابخانه گرانهای او بهره ها برد، ابن سینا بخارا را ترک گفت و بگرگانج رفت و از آنجا بحکم ضرورت به خراسان و سپس به گرگان و ری و همدان و اصفهان شد و آثار ذی قیمت خویش را در این سفرها تحریر کرد، شیخ در همدان به وزارت شمس الدوله رسید و سالهای اخیر عمر را در اصفهان در حمایت علاء الدوله کاکویه گذراند و در سفری که همراه امیر مزبور بهمدان می شد در راه مریض گردید و در همدان درگذشت.^۲

آثار ابن سینا :

آثار ابن سینا را بیش از ۱۳۰ کتاب و رساله دانسته اند مهمترین آنها در پزشکی

۱- قانون ۲- قولنج ۳- رساله نبضیه یا رساله رگ شناسی در عرفان ۴- حی بن یقطان، ۵- شفا در طبیعات ریاضیات، الهیات و منطق ۶- نجات ۷- دانشنامه علایی ۸- اشارت در فلسفه ۹- حکمه المشرقیه در منطق که قسمت اصلی آن که تفسیر فلسفه بوده از میان رفته ۱۰- رساله تدبیر المنازل درباره تربیت کودکان با توجه به ایمان و اخلاق و تندرستی، سواد، هنر ۱۱- دو منظومه درباره منطق و پزشکی

معاصران ابن سینا

ابوریحان بیرونی

((ابوریحان محمد احمد بیرونی خوارزمی که در قرن ۴ و ۵ هجری می زیست و معاصر ابن سینا بود و ... او مانند ابن سینا که بعضی از کتابهایش به زبان عربی است در نظر نویسندگان اروپایی عرب شمرده شده است))^۳

((بیرونی جوان، بسیاری از دانشهای زمان خود را درخوارزم فرا گرفت، در آن زمان خوارزم مرکز دانشمندان و پژوهشگران بود، ابن سینا پزشک و فیلسوف بزرگ ایرانی، در این هنگام در خوارزم زندگی می کرد این دو دانشمند در باره علوم طبیعی گفتگوهایی داشتند))

ابوسهل مسیحی

از جمله دوستان ابن سیناست و ظاهراً زمانی که او در خوارزم بوده با هم دوست و همراه بودند ((طیب معاصر ابن سینا، وی در دربار آل مأمون در خوارزم زندگی می کرد تا حدود ۴۰۳ هـ. ق هنگامی که همراه ابن سینا از بیابان خوارزم به جانب خراسان میرفت در آن بیابان درگذشت))^۴

ابومنصور شعالبی

از شاعران دوره سامانی است که با ابن سینا آشنایی داشته است و با او هم عصر بوده است. ((ابومنصور شعالبی در سال ۳۸۲ هـ. ق به بخارا سفر کرده با بعضی از آنان (دانشمندان) شخصاً آشنا شد ابن سینا دانشمند معروف نیز در رابطه با کتاب و گذشته های اهل علم و کتابخانه آنرا ستوده است))^۵

۱- خلاصه شده از فرهنگنامه کودکان و نوجوانان ص ۲۲

۲- فرهنگ فارسی جلد پنجم دکتر محمد معین ص ۸۵

۳- نگاهی به تاریخ جهان ص ۳۰۶

۴- فرهنگ فارسی جلد پنجم نوشته محمد معین ص ۹۴

۵- منابع تاریخ ایران در دوران اسلامی ص ۳۱ چاپ اول ۱۳۷۱ چاپخانه سپهر تهران

ابن مسکویه

از مطالعه منابع تاریخی چنین بر می آید که در زمانیکه ابن سینا در خدمت دیلمیان بوده با وی ارتباط داشته است و در مطالب علمی با هم مذاکره می نموده اند .

بهمنیار

از معاصران و از شاگردان ابن سینا بوده است ((ابن مرزبان مکنی به ابوالحسن شاگرد ابن سینا وی از زرتشتیان آذربایجان بود))^۱

((بهمنیار بن مرزبان شاگرد ابن سینا و شرح دهنده فلسفه اوست به هنگام اقامت ابن سینا در همدان از شاگردان او بوده است بحثهای میان ابن سینا و شاگردانش در کتاب المباحثات ابن سینا آمده است بخش مهمی از این کتاب شامل پرسشهای بهمنیار و پاسخهای ابن سیناست ... بهمنیار نوشته های پراکنده و یاداشتهای ابن سینا را نیز جمع آوری کرده است و سپس آنها در اثری به نام التعليقات گرد آورده است))^۲

معصومی

ابوعبدالله محمد ابن احمد المعصومی نیز یکی از شاگردان ابن سیناست و مورد علاقه وی می باشد ((ابوعلی سینا رساله العشق خود را به اسم ابن شاگرد و بخواش او نوشت))^۲

ابوعبید جوزجانی

ابو عبید یکی از شاگردان با وفای ابن سیناست که پس از مرگ وی تالیفات وی را گرد آوری نموده و بعضی از تالیفات او را تکمیل نموده و زندگینامه وی را از زبان خودش بازگو کرده است

((زندگینامه ابن سینا نوشته ابوعبید جوزجانی در دست است بخشی از این زندگی نامه از زبان ابوعلی سینا بازگو شده است و بخشی از آن ، خاطرات جوزجانی در باره اوست))^۳

عبدالواحد بن محمد جوزجانی از سال ۳-۴ هـ . ق هنگامی که ابن سینا از دهستان به گرگان می رفت به خدمت او پیوست و تا پایان حیات وی در خدمتش بسر برد و از خواص او و محرک وی در تصنیف کتب و گرد آورنده تالیفات شیخ پس از وفات او بود و از جمله کارهای او تکمیل قسمت ریاضیات از کتاب نجات ابوعلی است و ... موسیقی را از کتاب دانشنامه علایی بر آن کتاب افزود دیگر از آثار او تتمه سرگذشت ابن سیناست که قسمت نخستین آن به قلم شیخ است و ابوعبید حوادث حیات شیخ را بعد از سال ۴۰۳ بر آن افزود))^۴

۱- فرهنگ فارسی جلد پنجم نوشته محمد معین ص ۹۴

۲- فرهنگنامه کودکان و نوجوانان جلد دوم ص ۲۶

۳- فرهنگ فارسی دکتر محمد معین جلد ششم ص ۱۹۹۹ چاپ سوم ۱۳۵۸ چاپخانه سپهر تهران

۴- فرهنگنامه فارسی دکتر محمد معین جلد اول ص ۲۲

۵- فرهنگ فارسی دکتر محمد معین جلد پنجم ص ۹۴ چاپ سوم ۱۳۵۸ چاپخانه سپهر تهران

فهرست منابع :

- فرهنگنامه کودکان و نوجوانان جلد اول مؤلفین شورای کتاب کودک چاپ ۱۳۷۶ شرکت چاپ بهمن شرکت تهیه و نشر تهیه فرهنگنامه کودکان و نوجوانان
- فرهنگنامه کودکان و نوجوانان جلد هفتم مؤلفین شورای کتاب کودک چاپ ۱۳۸۰ چاپ آزاده شرکت تهیه و نشر فرهنگنامه کودکان و نوجوانان
- فرهنگ فارسی جلد پنجم دکتر محمد معین چاپ سوم ۲۵۳۶ چاپخانه سپهر تهران
- فرهنگ فارسی جلد ششم دکتر محمد معین چاپ سوم ۱۳۵۸ چاپخانه سپهر تهران
- منابع تاریخ ایران در دوران اسلامی دکتر غلامرضا ورهرام چاپ اول ۱۳۷۱ چاپخانه سپهر تهران .
- نگاهی به تاریخ جهان جلد اول جواهر لعل نهرو ترجمه محمود تفضلی چاپ پنجم ۲۵۳۵ شاهنشاهی چاپخانه سپهر تهران
- شناسایی منابع و مأخذ تاریخ ایران جلد اول دکتر عزیز الله بیات چاپ اول ۱۳۶۳ چاپخانه سپهر تهران .